

ROVBLADET

December 1986

26

Medlemsblad från HEDESUNDA HEMBYGDSFÖRENING

NYKTERHETSMÖTE PÅ TORGET 1907

Mellan Bergqvists gård och Melinders syns barnhemmet.

Missionskyrkans torn var ännu inte byggt.

STRAND-PELLE I HEDESUNDA HAR AVHJÄLPT MYCKET LEDONT

Han är snickare till yrket. Men annars har han de senaste 24 åren inte gjort stort annat än hjälpt folk till rätta med leder som råkat i olag. Namnet på mannen, som nu är 74 år, är Per Olof Strand, i dagligt tal kallad Strand-Pelle. Hans adress är Rångsta i Hedesunda, och där bor han i en fäderneärvd gård, nyrenoverad och högst modern. Sin massörverksamhet har Strand-Pelle förlagt till ett fyrspisrum i ett uthus. Han har delat det lilla rummet i två avdelningar, åtskilda med ett draperi, och där brukar han ta emot mellan 15 och 18 patienter om dagen.

Men innan vi intresserar oss för hans egen praktik, vill vi ha reda på varifrån han fått gåvan att laga leder. Jo, den konsten fick han lära av sin mor. Och hans mor lärde av den legendariske Fall-Jöns, som hade sin stuga någonstans i bodtrakterna efter vägen mellan socknen och Gävle. Hans mor kallade man för Strand-Karin. Hon tjänade i unga år hos Fall-Jöns. Han sysslade med benbrott och lagning av leder, ja han kunde även trollo. Karin satt som nittonåring i köket och spann och sysslade med andra husliga dygder och gav akt på Fall-Jöns praktik. Folk från när och fjärran sökte honom för likt och olikt. Hon torde även ha fått biträda honom ibland. Han lärde gärna bort sitt "läkaryrke". Men när hon även begärde att han skulle ge henne något av den kraft, som fick hästar att stanna och selstickor att falla ur utan hans fysiska insats, då sa gubben nej. Den hemligheten tog han med sig i graven.

Men berättelserna om hans ovanliga gåvor finns kvar. Strand-Pelle berättar efter sin mor, att hon en gång blev skickad till ladugården för att ge suggan mat. Men när hon kom till stian, låg suggan som död, reagerade inte det minsta för maten. Hon gick då in efter Fall-Jöns. Denne kom, gick fram till stian, ställde sej på knä framför suggan och viskade något i örat på henne. Under tiden gick Karin ut. Om en stund kom gubben efter henne in i stugan.

— Nu kan du gå ut och ge henna va hon skä ha, sade gubben.

Karin gjorde som hon blivit ombedd. Suggan åt med god aptit och var fullt återställd.

En annan gång hade en ko kommit bort. Kon gick på skogsbete. Skallgång ordnades. Men ingen kunde finna kon. Då gick ägaren till Fall-Jöns och bad honom följa med. Det var för övrigt hans tur att falla in i skallgångskedjan.

— Näi, gösse, sa Fall-Jöns, gå hem åter en gramma, du, och gå å hämta kon. Hon går nere i vreten din, men hon hittar inte ut igen genom håle där hon tog säg in. Där står hon bra.

Bonden gick efter anvisningen av Jöns och kon påträffades.

Per Olof Strand, Strand-Pelle även kallad.

En annan gång skulle Karin och Jöns fara till kyrkan. De åkte efter häst. Efter dem kom fyra pojkar, glada i hägen:

— Unnan gubbe, annars kör vi över dag! skrek dom i ungdomligt övermod.

— Då där skulle dom inte ha sagt, sa Jöns. Men dom kommer assint å köra så långt.

Det gjorde de inte heller. Deras skakelträ föll ifrån. Jöns hann upp dem. Han körde även förbi dem. Ännu en gång kom pojkarna körande.

— Jä, dom kommer assint långt nu heller, sa Jöns.

Om en stund hann Jöns och Karin upp pojkarna. Deras selstickor hade fallit ur.

— Kör åter mäg, så kommer ni täll körkan, sa Jöns lugnt.

Det gjorde också pojkarna och kom omsider ordentligt fram till kyrkan.

Han har mottagning i ett fyrspisrum i uthuset. Där står en soffa, ett par stolar, en fåtölj, ett bord. Bakom ett skynke är själva mottagningen. Inga märkvärdiga attiraljer, bara en vibrator, som han brukar gå över det onda stället med sen han lagt leden till rätta.

— Medan vi sitter och pratar, famlar def på dörren. In träder en ung man, med stark hälsa. Han undrar om han få kliva på. Med tvekan tas han emot, därför att Strand-Pelle brukar hålla styvt på att patienterna skall beställa tid i telefonen. Ynglingen är från Södra

Valbo. Han har gått sjukskriven i tre veckor. Det är ischias här doktorn sagt. Han får sitta ner på stolen. Pelle drar upp byxbenet och stryker ner strumpan, tar foten mellan sina lår, känner över knät, rycker och knycker och klämmer en stund, frågar lite och säger sen:

— Stig opp nu och gå. Du är bra. Inte har du ischias, gösse, då skulle du have ont på ett annat sätt.

Rolf stiger ut på golvet, känner efter. Sannerligen är han inte återställd! Det var som ett under alltsammans, tycker han. Han hade knappt kunnat klara sig i bilen ut till Pelle. Ingenting kostade det. Han går ut genom dörren och över grusplanen till bilen. Hältan är borta.

Vi sitter och pratar en stund. Så där går det till. Upp till 18 patienter brukar han ha varje dag.

En gång kom det en fin dam från Gävle. Hon hade vrickat sig och var helt oförmögen att gå. Han klämde lite på hennes knä och sa att hon skulle stiga upp och gå. Hon gjorde det med en viss tvekan. Men hon var helt återställd. Chaufför och patient var häpnadslösa.

Det kom en härfrisörska ända från Borlänge. Hon hade önt i ryggen, hade lidit länge, fallet ansågs nästan hopplöst. Strand-Pelle ställde sig gränsle över hennes rygg, nöp och klämde lite i vecka ryggen, strök och for med händerna.

— Nu kan du stiga opp och gå, sa Pelle.

— Törs jag verkligen det, undrade kvinnan.

Hon steg upp och vandrade runt på gårdstomten. Hon blev så glad att hon föll Pelle om halsen och kramade honom. Pelle visar tre rätt tjocka böcker, fyllda av uttalanden från tacksamma patienter. Ingen tvekan om att Pelle är en skicklig återställare av onda ryggar och felaktiga leder.

Folk missköter sina leder, säger han. Valbobon fick påskrivet för att han som plattsättare grenslar isär med benen för mycket. Han bör ställa sig på knä, när han skall arbeta. Och folk i lagårdarna brukar sträcka ut ena benet och kröka, det andra lite när de kopplar med mjölkmaskinerna. Nei, de ska sätta sej ordentligt på mjölkpallen som i gamla dar, då blir de inte vrickade i lederna. Hur mycket ska man behöva predika för att få folk att göra som man säger, menar Pelle.

Han vill inte konkurrera med läkarna. Han frågar alltid, om man varit till läkare. Och han tar aldrig befattning med sådana fall som inte hör till hans område. En kvinna hade fått ont å ryggen! Han fann tecken på en svår sjukdom. Hon hänvisades omedelbart till lasarettet och fick tack vare Pelle i tid behandling och blev återställd. Pelle tror sig även veta att en läkare besökt honom. Det var väl för att se vad han gick för. Han har aldrig hört något misstroende från läkarhåll.

Erik Wickberg:

En till
i bykistan

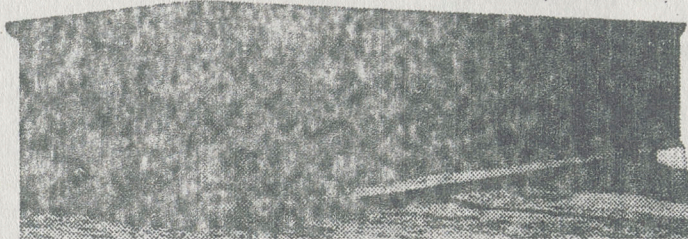
Hur Brunns byamän slog vakt om sina laga rättigheter

Att den unika klubban i Brunns bykista i Hedesunda varit i flitig användning under tidernas lopp kan man lätt förstå vid åsynen av den stora mängd handlingar, som finns i kistan, och som ovillkorligen måste ha föranlett både många, långa och säkerligen också intressanta sammanträden med byamännen. Några 1600-talsdokument i stil med det sirligt präntade rågångsbrevet i Svarta finns dock icke bevarade i Brunns kista, men däremot är 1700-talet synnerligen rikt representerat.

Den äldsta handlingen är ett protokollsutdrag från tinget i Hedesunda den 28 maj 1716 och behandlar en gränsvist mellan Brunn och Rångsta. »Såsom mellan Rångsta och Brunn en del hålla till vid makt risbråten eller den gård, som hålles om Norrängarna», heter det i protokollsutdraget, »så sättes på samtliga vederbörandes begäran 40 daler silvermynt den till straff, som skulle finnas med elak gårdslegård». Tolvnamnen Anders Ersson i Halsbo får samtidigt i uppdrag att strax syna det omtvistade stängslet och tillsäga den, som inte fullgjort sin skyldighet, att han »vid berörda plikt» omedelbart skall laga stängslet och i fortsättningen hålla det vid makt.

Trätan om sägen i Gäfwasta

Grannsamman mellan de två nyssnämnda byarna tycks f. ö. ha varit ganska labil, och vid sommartinget 1724 kom det till ett nytt nappatag. Rångstaborna hade haft en bysäg, som brunnit ner 1720, och som de två år senare åter uppsatte »på ett ställe, benämnt Gäfwasta». Sägen hade uppsatts utan lov, påstod brunnsborna vid tinget, och enligt intyg av Lars Månsson i Harv och Olof Eriksson i Flösta, som företagit syn på platsen, tillfogades därav Brunns byamän anseelig skada på sin närliggande skog och sitt mulbete, i det att vattnet på grund av uppdamningen för sägen steg ett långt stycke upp på träden. Rätten ålade nu rångstaborna, som utan vidare erkände, att riva ned både sägen och dammen inom

Den gamla bykistan i Brunns

en halv månad, och de skyldiga — nio grannar i Rångsta och två i Vall — fick böta vardera 3 daler samt gemensamt betala 10 dal. silvermynt i skadestånd. Beträffande mulbetet påstod Rångstas talesman att byarna låg i tvist, vilket emellertid motparten förnekade och därför resolverade rätten, att »när Brunnsboarna ej är vundne ifrån deras rå och rörgång, ty böra de den okvalda få bruka» vid 20 dal. silvermynts vite. Självfallet fick också sägägarna en allvarlig varning att inte ånyo sätta upp någon säg, innan de sökt laga tillåtelse.

1741 var det rångstabornas tur

att försöka ge Brunns byamän igen. Det gällde gränsen byarna emellan, som de ej kunnat komma överens om i godo vid en föregående syn, »i det att 2:ne eller 3:ne rör åtminstone å Rångstabornas sida äro alldeles förbigångne samt ej besiktigade och ansedda blivits». Brunns byamän, företrädde av länsman Alméen, höll emellertid på sitt och menade, »att de å sin sida i synerät linea efter varandra uppvist giltiga rör, som ej kan förkastas och dessutom ha klar häradsdom för sig av den 9 juni 1724». Rätten nöjde sig med att föreslå »en ordentlig häradsstyrelse nästa sommar» på Rångstas bekostrnad.

Kistans handlingar ger många exempel på liknande bytvister. Enligt häradsrättens beslut den 24 sept. 1744 besiktigade t. ex. Mats Larsson i Nässja, Arsunda, och Karl Olsson i Ön, Österfärnebo, i maj 1745 regången mellan Rångsta och Brunn i »den tvistiga dikestrakten på ångot Daglösen». I sitt utlåtande fann de billigt, att Rångsta dikade igenom sin ång på sidorna om Kullbacken, men sedan borde Brunn dika på bägge ändar, »eftersom deras ångar ligger vid avloppsbäcken och är

bägge deras nytta, eljest får Rångsta vattnet aldrig av sitt ång. Och i synnerhet som Brunnsbönderna har sin ång ovanföre och vattnet rinner igenom Rångstaångot, så bör de så mycket mera öka undan, att vattnet har sin riktiga avlopp till avloppsdike eller rinnande bäcken». De avslutar sitt intyg med, »att detta är av oss med all försiktighet utsett».

Hur Ysjö-torpet kom till

Att Brunns byamän höll noga vakt om sitt även i fortsättningen framgår av en handling från vartinget 1730, dit de instämt drängen Per Ersson i Vida, Arsunda, för att han utan lov börjat bygga i rågången av deras by och skatteåga vid Ysjön och därvid gjort åverkan på deras skog. Rågången mot den 1702 utbrutna kronoallmännings var inte upphuggen, hävdade de och uppgav samtidigt, att det »ej skall vara över fyra stenkast emellan rörgången och Ysjön, där torpet är anlagt. De sade sig inte heller veta, att kronoallmännings blivit anslagen till något bruk. På Tolvfors och Forsbackaverkens vägnar svarade emellertid kapten Paco Hårleman, att en kronoallmanning just detta år anslagits till Forsbacka bruk, och därför hade han antagit Per Ersson som kolare och lovat honom att bygga sig ett kolaretorp på platsen, vartill timret huggits på allmännings. Det var alltså Hårleman, som borde stämmas, och tills det skeddö beslöt rätten låta saken bero. Någon handling, som antyder, att brunnsborna senare stämde kapten Hårleman till svars för denna sak, tycks inte finnas i bykistan, och därav får man väl sluta sig till, att de nedlade sin talan.

Ett grindpojknarnas eldorado

Många av dessa trätor kan väl i vår tid förefalla ganska onödiga, men de har åtminstone till stor del sin förklaring i, att både byarnas samfällda och byamännens enskilda ägor på den tiden låg strödda om varandra i otaliga småstycken, vilket självfallet också påfördrade en oändlig massa gårdsgårdar och grindar. Detta föranledde också andra bekymmer. Vid septembertinget 1750 fastställdes t. ex. på begäran av en del byamän i Brunn, Backa och Vall ett vite av 10 dal. silvermynt »till förekommande av ohägn genom leds öppnande, varigenom svinkreatur inkomna och göra skada på gräsvalLEN» och samma vite för uraktlåtenhet »med svinkreaturens ringande vartiden».

Så sent som 1822 överenskom nyssnämnda byar om erforderliga grindars vidmakthållande »vid dessa byars sammanstötande ägor», och det kan måhända icke minst för byamännens sentida ättlingar ha sitt intresse att kasta en återblick på denna tatrika »grindflora». Överenskommelsen uppstår följande 12 grindar:

Två grindar vid Backa by underhållas av Backa byamän;

en grind vid Vall av Valls byamän och Brunn n:o 5;

Västnågrinden av Brunn 1 och sub 9;

Övre Västergårdsgrinden av

Brunn 8 och ss6;

Nedre Västergårdsgrinden av Brunn 4, ss4 och sss4;

Pehr-Nihrsgrinden av Brunn 7 och s3;

Östra mellangrinden av Brunn 2 och s6;

Västra mellangrinden av Brunn 9;

Angesgrinden och Västhyggegrinden av Brunn 3;

Nya grinden vid Granen, belägen mot byns gemensamma åkerskifte, av Brunn 6 och s7.

Det måtte ha varit ett eldorado att vara grindpojke på den tiden!

Vid februaritinget 1754 spökar också den s. k. Alderbron på Vinnarsjövägen. Den hade av ålder underhållits av åbon i Vinnböle, men Jon Andersson, som just då brukade hemmanet, försökte slippa ifrån denna skyldighet, dels emedan han numera var uppsagd från hemmanets besittning, dels också därför, att han ansåg att Brunn borde svara för bron, »så mycket mera, som de äga vägen på ömse sidor». Det lyckades nu inte för honom att beveka rätten, som menade att det fick förbli vid det gamla, »tills någon ny väg- och brodelning över hela socknen nu snart kan bli verkställd».

Vi ha nog ändå av dyliska personer...

På sitt sätt var väl också de ofta återkommande tvisterna ett utslag för det djupt grundade rättsmedvetandet inom det sven-

ska bysamhället, där husbondeauktoriteten hade laglig grund, och där hela byn noggrant vaktade över att folket levde i Herrans tukt och förmaning. Belysande härför och för dåtidens uppfattning är också den överenskommelse, på vilken Brunns byamän begärde stadfästelse vid laga hösttinget den 11 okt. 1811. I denna överenskommelse heter det bl. a.:

Som till vår kunskap kommit, att åbon på hemmanet nr 6 i Brunn — — — såsom torpare på dess hemmans ägor antagit den för tjumad offentligen bestraffade och således vanfrevdade gardisten Nils Myrberg, och att det med honom upprättade torparekontraktet nu vid lovl. häradstinget skall företes för — — — fastställelse; alltså finna vi oss föranlåtna att en sådan fastställelse härmedelst bestrida, emedan vi äro nog ändå av dyliska personer omgivne och önska fast hållare på det högsta att komma i tillstånd allt mer och mer dem avlägsna ifrån socknen, och således icke tillåta deras förökande, allra minst på våra ägor och inom Byalagen eller inom vårt skifteslag i ägor och skog.

Överenskommelsen är under-tecknad av samtliga byamän i Backa, Vall och Brunn, och där- under är antecknat:

Erik Ersson i Brunn 6 medgiver även obehörigheten att intaga Myrberg på skifteslaget, därför återkallar kontraktet.

Så vitt känt är, landade ett flygplan i Hedesunda första gången på vintern 1932 på Brokfjärds is. Det var den legendariske flygkaptenen Albin Ahrenberg, vilken där hade passageraruppstigning för ett pris av 15 kronor per person. På grund av de då bistra tiderna blev uppstigningarna ej så många, men han lovade återkomma då tiderna blivit bättre, vilket han även gjorde.

Mycket stora åskådarmassor var samlade och barnen från närliggande skolor hade lov och åsåg det märkliga under lärarens överinseende.

Det var en plåtmaskin med täckt passagerarutrymme för fyra personer och en öppen sittbrunn med halv vindruta för förarna. Vid en uppstigning fick John Forslund, Brunn, till sin glädje åka med i den.

Erik Wickberg:
En till
i bykistan

Byn som fick sitt namn efter Hedesunda-åsen

Ås byamäns gamla byklubba.

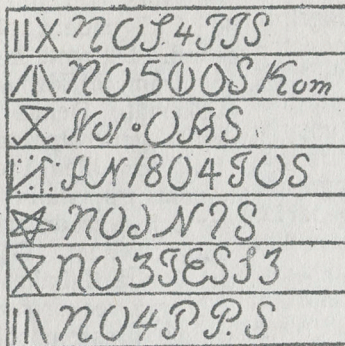
Längs östra sidan av den skogklädda åsen, som i nord-sydlig riktning delar Hedesunda i två halvor och över ön försvinner i Svealand, har Ås bymän gömt sina gårdar för genomfartsresenärrens blickar. Ursprungligen bestod byn av sex stamhemman, som före storskiftets dagar låg hoppyttrade enligt uråldrig modell i en tät klunga med åkerlappar och ängar spridda om varandra utanför bybolet i ett hoppöst virrvarr och med gårdshusen till nr 1 längst i norr. Därför fick också detta hemman namnet »Norrgårds». Så kallas det alltfjämt i bygden, fast det numera ligger nästan mitt i byn, sedan lantmätarna gjort sitt för att bringa reda i puzzlet och gårdarna som följt därav spritt sig i en lång rad längs åsen med väl tilltaget luftrum emellan och med sin egen privata väg.

På Norrgårds sitter nuförtiden Per Persson som bonde, ditgift från nr 3 eller »Gripens», som han f. ö. också äger och räknar som sin egentliga hemgård, vilket väl egentligen kan vara en smaksak, eftersom hans farfarsfar Per Olsson en gång i tiden kom just från Norrgårds till Gripens genom gifte. Per Persson är m. a. o. i den lyckliga situationen att samtidigt inneha två av sin släkts gårdar. På nr 1 går hans släktgårdstavlorna tillbaka till 1725, på nr 3 till 1750.

Den vackra byklubban från 1804

Hos Norrgårds finns också bykistan, som Per Persson ansvarar för i sin egenskap av sexman. Det är en ganska kraftigt tilltagen brunmålad möbel av 1700-talssnitt, ungefär 100×50×30 cm. i omfång, och försedd med ett bastant klot och till yttermera visso en haspa med märla och hänglås samt indelad i tre fack, av vilka ett löper efter hela kistan längd och hårbärgerar byns kartor. Även Ås har sin byklubba i behåll, en utomordentligt vackert arbetad pjäs i budkavle-

form, drygt 2 dm. lång och med vackert inskurna bomärken och initialer på klubbans sju halvanan centimeter breda fält. Klubban daterar sig från 1804, och bär följande inskriptioner:

Inskriptionernas betydelse är rad för rad uppifrån räknat:

- (Bomärke) N:o 3 4 Jon Jonsson.
(Bom.) N:o 5 Olof Olsson. Betydelsen av det därpå följande »Kom» är oviss.
(Bom.) N:o 1 Olof Andersson.
(Bom.) Anno 1804 Jan Olofsson. Han var bonde på Ås n:o 2.
(Bom.) N:o 6 N:o sub 6. Den första 6:an är bakvänd, den senare uppochnedvänd.
(Bom.) N:o 3 Jöns Ersson — Sub. 3.
(Bom.) N:o 4 Per Persson.
Samtliga ovannämnda var bönder i Ås 1804.

Den vackra byklubban är en relik, som Ås bymän verkligen kan vara stolta över. — det är bara synd att den skall ligga där som ett museiföremål, gömd i bykistan för världens blickar. Den används icke numera vare sig som budkavle till de sällan förekommande bystämmorna eller på annat sätt och har — efter vad Per Persson berättar — inte varit i bruk sedan någon gång i slutet av förra seklet.

Ett dussintal 1600-tals- handlingar

Men Ås-borna kan också vara stolta över sin bykista i ett annat avseende, nämligen över dess rikedom på handlingar, varav omkring ett dussin daterar sig från 1600-talet. En hel dossier handlar enbart om Jörsön, där Ås av gammalt haft ängar, om vilka tvister av olika slag rått sedan gammalt.

Det äldsta av Jörsö-papperen härrör från den 21 aug. 1624 och utgöres av ett dombrev, utfärdat av den tidigare i Gefle Dagblad omnämnde underlagmannen i Gästrikland Hans Larsson Rizansander, som nyssnämnda dag »hölt Lagting med allmogen av Hedesunda socken i deras sockenstuga» i närvaro av »KM:ts befallningsman och arrendator av Gästrikland ärlig och välbetrodde Erich Olofsson», om vilken f. ö. intet närmare är bekant.

»Olof Jonssons fader», som röjde på Jörsön

»Samma tid kom för rätten», säger dombrevet, »ärlig och beskedlig Olof Jonsson, fordom bonman i Kungsgården, och i rätten framlade ett brev eller vittneskrift, som Anders Knutsson, Peder Germundsson, Lars Pedersson och Måns Olofsson, bomän i Ås, utgivit hade, att för någon lång tid sedan, medan förenämnde Olof Jonssons fader var boendes uti Ås, hade han begynt att uppröja en röjning på Jörsön, den de honom, sedan han på Kungsgården boende värt, efterlät att behålla för sig, sina barn och efterkommande arvingar till evärdelig okändrad egendom: dock med det besked, att där han eller hans arvingar ville sälja sitt ar-

bete i förenämnde röjning, skull han det hembjuda någon av byamännen, och ingalunda skulle de komma under Kungsgården, vilket ärendet jag satte till de tolv (d. v. s. tolvmännen i rätten) att rannsaka. Och efter noga rannsakan förnåms, att (e)medan de röjts under Ås och (emedan) förenämnde män hade efterlätit honom oft där röja ..., skulle de fördens skull och höra honom och hans arvingar till, och om han ville sälja samma röjning, skull någon av byamännen i Ås för e skälig betalning inlösa samm röjning, vid 6 markers vite fö lagmansdombrott.»

De tolv edsvurna dannemär som fattade detta beslut i rätten var Anders Knutsson i Ås, Anders Eriksson i Harv, Jöns Pedersson i Ullanda, Peder Germundsson Ås, Olof Pedersson i Brunn, Nil Jönsson i Kovsta, Ivar Olofsson Landa, Erik Pedersson i Rångsta, Lars Jönsson i Flösta, Jon Olofsson i Östveda och Anders Pedersson i Svarta.

Av detta dombrev kan man bl. a. dra den slutsatsen, att Jörsön redan då »sedan någån lång tid» tillbaka ansågs ämnas till dels höra under Ås by, Jörsön återkommer som nämnt ofta i de följande seklers handlingar i bykistan, så och bl. den i dombrevet omnämnde Anders Knutsson, som därtill tyck ha spelat en viss roll även på annat sätt. Men till dessa intressanta saker får vi kanske anledning återkomma en annan gång.

Hedesunda Bodtrakter.

Kampen för kontakt med kulturen.

Det fanns en tid, då Hedesunda och Valbo bodtrakter spekulerade på att avsondra sig från respektive socknar, för att slå sig tillsammans och bilda egen kapellförsamling. Läget tvingade fram tanken. Då utgjorde "Överstigen" en gångstig, som slingrade fram genom ödemarkerna till sockensentrat, med endast spänger lagda över myrarna. Man har funnit på dem vid på senare tid utförda odlingar. Man kunde gå där vid dagsljus. Vana hästar sökte sig även fram efter stigen, och man liknade liken, medan likskarorna redo eller gingo.

Den tiden spelade kyrkbåtarna en avsevärd betydelse i Bodtrakternas folkliv. Norra Bodarnas båtar lade till vid Gamle, och östra Bodarna hade sin kyrkbåts stad vid Sändasand. Enda förbindelse trakternas människor hade med socknen uppehölls genom dessa båtfärder, och varje söndag gingo de sin tur till kyrkan, fyllda av människor, iförda den allmänna Hedesundadräkten. Vi ha sett kvinnorna i huvudbonad och prydliga skospannen, som verkligen tyda på att dräkten icke gått av för hackor. Det är bära tråkigt att den blivit bortlagd. Vägarna ned till älvlandet, där storbåtarna lågo, voro mest trafikerade. Överstigen kom till användning endast i nödfall. Den var så halsbrytande och svårframkomlig att man avskydde den.

Men så koncentrerade bodtrakternas sina krafter och banade den över 3 mil långa vägen genom markerna, så att den blev framkomlig för hjuldon, genom efter hand genomförda förbättringar. Per Olsson i Finböle var den första som gjorde sin sista resa, griffefärden, på övligt sätt. Därförut buro två hästar kistorna mellan sig på stänger ända fram till kyrkan.

Kyrkbåtarna gingo ändå. Det var en vacker sed, som trakterns befolkning ogärna lade bort. Det var inte för inte, som deras båtar voro de största i socknen. Enligt utsago från

gamla personer voro nämligen bodtrakternas kyrkbåtar "bra mycket" större än den båt, som nu ligger upplagd vid fornminnesstugan. Men med tiden kommo även de ur bruket och äro nu en saga blott. De ha efterträtts av några kraftiga motorbåtar.

Vägen fram till socknen var länge bygdens skötesbarn. Bylagen delade upp den i lotter och underhöll den så gott sig göra lät. År 1882 rättades en del krokor, och först 1895 fingo Bodtrakterna lättningen att få vägen intagen i allmänna vägfördelningen. Den stora omgröningen, som samtidigt ägde rum, föranledde dock till överklagning och tidspillan, och under tiden inträdde förbistring med underhållet. Några vårdade lotterna, andra läto saken bero. Villkoret för att vägen skulle bli medtagen i allmänna vägdeleningen var att den skulle sättas i stånd på en sträcka av 3 mil. Denna fördran uppfyllde befolkningen, som därmed ansåg sig ha gjort sin skyldighet. De lotter, som icke underhölls, blevo därigenom ofarbara innan vägdeleningen vunnit laga kraft. Trakterns befolkning gav bud på bud till vägstyrelsen att ingripa. I denna regerade ett par industriledare, som hade intressen blott för sina egna domäners välordnade trafikleder, och vilka tagit till uppgift att skydda sig från ytterligare betunganden. För några skogarnas bebyggare bekymrade de sig därför föga. Men en dag stod ett resligt ombud från Bodtrakterna vid deras bord, och då blev det uppgörelse av Skogarnas som beklagade att vägstyrelsen behärskades av personer, som kunde handla mot bättre vetande, blott i egna intresser. Då kröpo herrarna till korset.

Länssstyrelsen resolverade den 27 september 1905 att vägen skulle hållas i skick av vägstyrelsen, då den var intagen i allmänna vägfördelningen. Men inlagan gick vidare till kungl. maj:t, som på ett fiffigt och föga konungsligt sätt smet ifrån ärendet. Men då vägdeleningen äntligen vunnit laga kraft fingo Bodtrakternas vägenderhållare ersättning för det de måst taga underhållet i egna händer medan de väntat på sina valhanta myndigheter.

De ökade möjligheter trakten fick genom vägen, ryckte upp den. Storbåtlagen upplöstes. Ända fram till 1891 användes tråploget vid jordbruket. Risten satt riktad rakt åt sidan, och ena vändan lade bonden ploget på sida och ristade upp fåran och först i nästa vände han om tilltan. Man tröskade säden med slaga. Men nu blev det annat av. Järnplogarna avlöste snart tråploget. Nu kunde utångarna plöjas upp för havreodling, som därförut var okänd i trakten. Och tröskverket avlöste slagan. Den dag i dag är står Bodtrakterna icke tillbaka i fråga om jordbrukskultur. Efter

stora odlingar, särskilt på senare tiden, ha gårdarnas jordinnehav vuxit, och sedan nu elektricitet, telefon och ordnad postgång nått deras landsända är trakten fullt med sin tid.

Postgången har även den tagit en del möda och varit föremål för bekymmer innan den så småningom blev ordnad. Först lades Bodtrakternas post in hos handlar Lindkvists i Brunn, och där fick den ligga tills någon från trakten hade ett ärende fram till socknen, då den hämtades. Sedan fick trakten äntligen genomgående post Gävle—Hedesunda—Bodtrakterna en gång i veckan. Men samtidigt tog ordsbefolkningen efter vana saken i egna händer och ordnade postgången på Söderfors. Detta ledde till förbistring så till vida att en del post ställdes till Hedesunda och den andra till Söderfors, och ofta blev den liggande på någondera stället och blev försenad. Där reste återigen skogarnas som fram till kulturen med trakterns önskemål. Denna gång gällde färden k. generalpoststyrelsen i Stockholm. En liten vresig herre hörde honom framställa folkets önsknin-gar och svarade att han skulle föredraga ärendet. Därmed fick ombudet vända tillbaka.

Några veckor senare gick en notis genom pressen, som meddelade att Hedesunda Bodtrakter beviljats genomgående post Gävle—Hedesunda—Bodtrakterna 3 gånger i veckan. Därmed kunde frågan anses ha fått en för tillfället fördelaktig lösning, och trakten är beläten.

Nu är, som nämnts, Bodtrakterna fullt med sin tid. De ha väg, postgång, telefon, elektrisk kraft, bank och lantmannaförening. Det är icke blott lädernas kamp trakten har att tacka för att den vunnit förbindelser med kulturen, utan medelåldersmännen i orten ha alla varit med och kämpat och vunnit. Bodtrakterna är ej längre en avkrog utanför kulturen och samhället, utan orten är, tack vare strävan och arbete, fullt framme i linjen med normal svensk landsort. I endast ett avseende är trakten osjälvständig. Den har nämligen barnmorska tillsammans med Valbo Bodtrakter. Men det är bäst så också.

Attentat mot länsman.

Sistlidna söndags kväll vid 10-tiden slungades tvenne stenar in genom fönstret å Hedesunda länsman kontor, varvid åtskilliga fönsterrutor krossades. Stenarna, som synbarligen måttats mot t.f. länsman Rystedts vanliga plats vid skrivbordet, vilken han dock för tillfället lämnat, åstadkommo lyckligtvis ingen vidare skada. Anledningen till det fräcka tilltaget är utan tvivel hämnd och ilska mot t.f. länsmannen, som sin plikt likmätigt efterhållit den i Brunns by under allehanda oskickliga och fridstörande uppträden på helgdagsaftnarna sammankommande okynniga delen av traktens ungdom, av vilken han jämväl åtalat åtskilliga ökända bråkmakare.

Norrlands-Posten den 18 april 1896.

Dråp i Hedesunda.

Natten mellan juldagen och annandagen hade en del ungdom i Hedesunda Bodar gått omkring för att hopsamla förtäring till det vanliga juldansnöjet, då drängen Anders Ersson i Fällinge bar en tom brännvinskagge, ombunden med en tågstamp. Tillfälligtvis gick före honom drängen Erik Ersson ifrån Finnböle, då ordväxling uppkommit om en för Anders Ersson kränkande beskyllning, varför denne giver Erik Ersson ett slag med brännvinskaggen över högra örat, så att han sanslös nedföll till marken. Ehuru läkarvård användes, avled Erik Ersson efter ett dygns förlopp. Den avlidne var 19 år gammal och av välkänd vandel. Anders Ersson är införsad till cellfängelset, där han tillbringar sin julhelg.

Norrlands-Posten den 3 januari 1856.

I Hedesunda är det sed att natten mellan juldagen och annandagen hopar av unga karlar utgå var och en i sitt danslag och under sång och skråll i sus och dus hopsamla rekvisita, såsom mat, brännvin och ljus, till tillärnat dansnöje, som då räcker så länge förtäringen räcker, det må ock vara i flera dagar, varunder husbonden ej må det ringaste räkna på sina tjänstehjon eller sina barn. Detta ovärdiga firande av julhelgen hade ock föranlett den olycka, varom nu här var fråga, en olycka, som dock borde och torde hava det goda med sig, att den om icke föranleder avskaffandet, dock inskränkandet av oskicket i ovanstående vandringar.

Helsingen den 18 januari 1856.

Hedesunda och Österfernebo lagtima ting
(Rapport från Rovbladets utsände Tore Larsson)

Fredagen den 13 mars 1857

Till innevarande ting hade kronolänsman Carl Rudolf Norelius å tjänstens vägnar låtit inkalla bonden Eric Jönssons dräng Eric Olsson, bonden Lars Jönssons dräng Jonas Jonsson, bonden Olof Janssons dräng Anders Andersson och bonden Per Olssons dräng Eric Olsson, alla i Vestbyggeby. Åklagaren yrkade att de vardera för sig måtte fällas till det av denna häradsrätt den 12 februari 1799 stadgade vite av 3 riksdaler och 16 skilling banko, för det att de natten mellan juldag och annandag jul sistlidne år uti gatan i Vestbyggeby by sjungit och skrålat och dessutom upphämtat förnödenheter till juldans i samma by. Till stöd för åtalet företedde åklagaren utdrag av denna häradsrätts dombok från laga tinget den 12 februari 1799:

Förekom kyrkoherden i Hedesunda socken herr prosten högärevördige och höglärde magister Johan Ek och ingav en till häradsrätten ställd skrift, vilken upplästes så lydande:

Ibland ungdomen i denna församling är den oseden inkommen, att wid Juhlehögtiden, serdeles om Annandagsmorgonen löpa omkring, byar och gårdar emellan under allehanda visors afsjungande, i ändsmål att ej allenast då varda förplägade, utan ock att ihopsamla brännvin, dricka och matvaror för att sedan dermed hålla sig lustiga, hvarunder icke sällan största oljud och oväsande föröfvas. Som sådant länder till Juhlfridens störande, till sabbatens ohelgande samt dessa besök måste vara kännbara för många, hwilka, ehuru litet de än kunna hafva att dela af, dock af fruktan för allehanda ofog och olägenheter, icke töras förvägra att upplåta sina häfvor. Och de föreställningar och warningar jag härmed tid efter annan från predikstolen låtit afgå, varit otillräckliga att förtaga detta oskick, hwilket uti nyss förflutne Juhlhelg i några byar blifvit föröfvadt. Fördenskull har jag funnit mig föranlåten att detta hos Härads Rätten anmäla med hemställan, om icke något förelagdt vite förenämnde oskickliga och Christnom oanständiga wäsende, på en så stor högtid borde förbjudas.

Förblifvande Er ödmjuke tjenare

Johan Ek

Sedan nämnden besannat vad herr prosten magister Ek begärt, och till förekommande av en dylik osed, stadgade häradsrätten ett vite av 3 riksdaler och 16 skilling, vartill den eller de sig förfallna göra, som under julhögtiden omkringvandra i byar och gårdar, och under visors avsjungande, göra insamlingar av mat, dricka och brännvin. Och på det att okunnighet om detta förbud icke må förebäras, så bör detsamma från

predikstolen i Hedesunda socken uppläsas, varjämte sexmännen i byarna åligga, att därest dylikt oskick till äventyrs icke desto mindre skulle förövas, då angiva de brottsliga hos länsmannen, som härföre vid häradsrätten lagligen åtalas.

Med originalet likalydande betygar

C J Rydberg och A O Hall

På utdraget fanns antecknat att detsamma blivit uppläst från predikstolen i Hedesunda sockens kyrka den 14 december 1856 av N J Forslöf och den 25 december 1856 av C J Rydberg.

Efter uppläsandet av utdraget medgav svarandena att de efter klockan 9 på aftonen sistlidne juldag, under sång gått omkring uti gårdarna i Vestbyggeby och hopsamlat matvaror för dansnöje under julen. De bestredo att de vid tillfället fört oljud eller begått någon olaglighet.

Åklagaren överlämnade härefter målet till häradsrättens prövning, under yrkande att svarandena var för sig måtte fällas och vitet utgiva. Häradsrätten förklarade att vid tingets avslutande den 29 april skulle utslag i målet meddelas.

På Hedesunda sockenmäns vägnar anhöll kronolänsman Carl Rudolf Norelius om förhöjning av det vite som häradsrätten den 12 februari 1799 stadgat enligt ovan. Han inlämnade följande handling, som skulle innefatta fullmakt:

Utdrag ur förhandlingar hållna i lagligen utlyst sockenstämma med Hedesunda församling den 14 december 1856:

Ordföranden anhöll hos Socknemännen, att de måtte vara honom behjelpige i att afskaffa den gudlösa och hedniska plägsed, som hitintills varit bland församlingens ungdom gängse, att under Julhelgdagarna löpa omkring i byarne, under allehanda slags visors afsjungande, för att insamla brännvin och matvaror till sina Julnöjen, emedan han befarade att det vite af 3 riksdaler och 16 skilling banko Härads-Rätten redan år 1799 för detta oskick bestämde och hvilket vitesförbud blifvit denna dag från Predikstolen uppläst, hädanefter såsom hitintills ej skulle för ändamålets vinnande vara tillräckligt. Socknemännen, som lifligt erinrade sig den förskräckliga sorgehändelse, som genom denna osed sistlidne Jul förorsakades, förklarade enhälligt, att de icke allenast på det högsta ogillade detta oskick och önskade att det skulle upphöra, utan lofvade ock att hvar och en i sin krets och rote på det alfvarligaste verka för dess afskaffande.

År och dag som ovan

C J Rydberg

Uppläst och justerat den 21 december 1856 intygar på socknemännens vägnar Per Nilsson i Kofsta och Eric Ersson i Ölbo

Efter uppläsandet härav återopade länsman Norelius som skäl för bifall till ansökan om förhöjning av vitet, den omständighet, att åtskilliga personer blivit av honom ställda under åtal vid innevarande ting, för överträdelse av ifrågavarande vitesförbud. Häradsrätten förklarade att yttrande i ärendet skulle meddelas vid tingets avslutande den 29 april.

Onsdagen den 29 april 1857

Uti målet emellan länsman Norelius å tjänstens vägnar å ena, samt drängarna Eric Olsson, Jonas Jonsson, Anders Andersson och Eric Olsson i Vestbyggeby å andra sidan, angående deras åliggande att utgiva ett av häradsrätten stadgat vite, blev efter överläggning av sagt följande utslag:

Ehuru för envar, som under jultiden omkringvandrande i byar och gårdar i Hedesunda socken och under visors avsjungande gjorde insamlingar av mat, dricka och brännvin, av häradsrätten den 12 februari 1799 stadgat ett vite av 3 riksdaler och 16 skilling, med föreskrift att förbudet skulle uppläsas från predikstolen i Hedesunda sockens kyrka, och sådant uppläsande skett av vederbörande prästerskap den 14 och 25 december 1856, samt svarandena inför rätten erkänt att de natten mellan juldagen och ammandag jul sistlidne år gått omkring i gårdarna i Vestbyggeby by, hopsamlade matvaror under sång, likväl som det inte visats att någon olaglighet eller störande förhållanden därvid ägt rum och ifrågavarande förbud som tillkommit i långt avlägsen tid, icke är lämpligt på nuvarande förhållanden, så anser häradsrätten att svarandena icke kunna åläggas att detta vite utgiva, i följd varav svarandena från åtalet befrias.

I anledning av den utav länsman Norelius å Hedesunda sockenmäns vägnar gjorda ansökan om förhöjning av vitet på 3 riksdaler och 16 skilling banko som häradsrätten den 12 februari 1799 stadgat för envar, som under julhögtiden påträffas omkringvandrande i byar och gårdar och under visors avsjungande göra insamlingar av varjehanda förnödenheter blev efter överläggning följande beslut:

I överensstämmelse med beslut uti ett denna dag handlagt mål emellan länsman Norelius å tjänstens vägnar å ena, och åtskilliga drängar i Vestbyggeby å andra sidan, angående tillämpning av ifrågavarande vite, finner häradsrätten härmed icke vidtaga någon åtgärd.

Länsman Norelius visade missnöje med dessa båda utslag.

DRÅP — tre kronor.

Då självspillingen grävdes upp och placerades på länsmans trappa. — Glimtar ur en gammal Dalälvsfiskares levnad.

Av ENUND.

I GÄSTRIKESOCKNEN Hedesundas sydöstra utpost ligger dalälvsbyn Hällby. Riktigare vore kanske att kalla den skogsby, ty den blygsamma bebyggelsen med de lika blygsamma invånarna ligger mitt inne i storskogen, som kantar fjärdstranden. Från byvägen går en liten skogsväg, och där den tar slut möter en grå, vördnadsbjudande idyll: en gammal stuga med tillhörande källarstubyggnad och lagårdslänga, en brunn med vevställning, några körsbärsträd och bärbuskar, allt inhägnat av en gränad och mossig gärdesgård. Runt omkring denna fridsamma idyll står storskogen liksom på vakt.

Inne i stugan ligger en halvklädd åldring och njuter en vilostund i den gustavianska sängen. Det är den 87-åriga fiskaren Anders Hällström gemenligen kallad Skommar-Anders efter gårdens ursprungliga namn. (Han har sedan detta skrevs helt nyligen gått ur tiden.) Så småningom reser han sig i sittställning och slänger benen över sängkanten och blir sittande så en stund. Och den rörelsen kan han göra rätt så ledigt, för han har bara ett par filtsockor på fötterna.

Det är en småväxt men med stora blå ögon och grått hår och helskägg, han ser lärd ut för att vara en simpel fiskare. Vi slå oss ned på var sin karmstol vid fönsterbordet och börja prata litet smått om ett och annat. Och han är inte ovillig att plocka fram en del glimtar ur sin och sina föräldrars och förföräldrars levnad.

Skopliggar och syrenträ.

KAN NI SÄGA vem som var förste ägaren till det här stället?

— Det var min morfars far, Anders hette han, svarar den minnesgode Skommar-Anders. Han var skomakare, så gården fick namnet efter honom. På hans tid gjorde dom inga kängor, bara halvskor med näverbottnar. Skor av näver använde dom så länge jag minns, fast det var kängskäft då. Både fruntimmer och karlar hade näverkängor och snösockor, som häktades igen och nådde ända över knäna. För det var kalla snövintrar på den tiden. De första pliggskorna gjorde en skomakare i Brunn, som kallades Pligg-Erske. Och hans lärlingar gick förvarv i gårdarna och tiggde syrenträ till pliggvirke. Och pliggen gjorde dom själva förstas, lärlingarna fick sitta och spänta. Sen började dom använda björk till pliggvirke.

Pilt gick i kolt i 7 år.

BERÄTTA NAGOT från barn-domstiden och familjeförhållandena.

— Vi var tre syskon. Bror var två och ett halvt år yngre än jag, och han dog 1898. Jag minns hur han tog på sig mina blaggarnsbyxor, innan han var så gammal, så han fick ha några. En skulle gå klädd i kolt tills en gick i skolan, inga byxor fick en ha före åtta år.

"Rackaren" var fast avlönad.

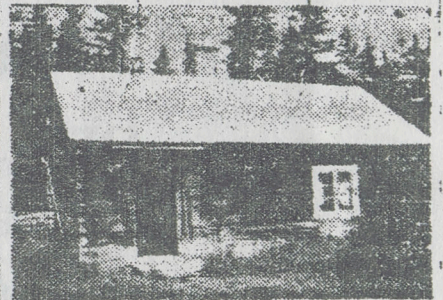
Självspillingarna skulle inte få bäras genom grindarna, dom fraktades över muren. Längre tillbaka grävdes dom ner i skogen. På Virön begravde dom en självmördare ifrån Vinnarsjö. Han begravdes först i Vinnarsjö, men det var några vinnarsjöpojkar som grävde upp honom och satte honom vid vägen. Det var under länsman Vattmans tid. Han

HALVVECKAN N:r 95 1939

underrättades om saken och fick självspillingen nergrävd på Brunns område, men brunnbypojkarna blevo sinta och grävde upp honom under natten och lade honom på farstubrön hos länsman. Sen tog man och rodde ut självspillingen till Virön i Dalälven och begravde honom där. Det var en "rackare" som tog ner såna där självspillingar, han skötte den sysslan i flera kyrksocknar och hade lön för det.

Det andliga livet.

MIN MORMOR LAG till sängs i sexton år, och då skulle dom ha hem prästen minst en gång om året och få nattvarden. Varenda människa skulle ta nattvarden minst

Stugan där Skommar-Anders bodde.

en gång om året, annars blev man bannlyst. En människa, som inte tog nattvarden, fick inte vittna inför rätta, och om någon slog ihjäl henne, så blev det bara tre kronors böter. Och ingen ville väl ha en sån skandal inte.

Bönderna turades om och ställde till med husförhören, och kyrkoherden och komministern var med vart annat år. Varenda en, som kunde, skulle vara med på husförhöret, och middag skulle en ha med sig; för det varade hela dan. De gamla och gifta slapp läsa, men de ogifta läste inntill hela förmiddagen, och efter middagsrasten läste dom utantill. Prästen fick sin måltidssup av husbondfolket, som bjöd honom på kalasmiddag. Komminister Hedenström brukade ligga kvar ibland i gårdarna. En gång var han på husförhör i Norrbro och Slätfallet. Och mitt i natten skulle bonden i gården skjutsa honom till värdshuset i Älvkarieby, men det var svårt att komma in mitt i natten. Då skrek han att det var Hedesunda-komministern, och då öppnade dom. Det var väl nånting som fattades förstas. Hedenström var född bondson när Erkas i Rångsta. Under tiden han läste till präst gick han i gårdarna och sjöng jäken om jularna.

— Sjöng jäken?

— Ja, han gick förvarv i gårdarna och sjöng slagdängor och visor och fick på så vis ihop kosten så han kunde fortsätta att studera över vintern. Han vart en duktig präst, fast han som många andra präster var kär i brännvinet. Han var i Harbo, innan han kom hit. En gång mötte jag honom på Vålavägen, jag körde kol och timmer till Hovgården. Och då satt han och svängde med en liter utanför åkan och sa:

— Nu har jag varit i Harbo och givit dom nattvariden.

— Besökte ni aldrig gudstjänsterna i sockenkyrkan?

— Om somrarna för vi till sockenkyrkan med kyrkbåten. Den sista finns kvar än i dag framme vid gammelstugan. Det var far min och Anders Ersson från Belgsnäs, som byggde den båten och flera till den. Namnen deras står på stamklyvan. Far gjorde själva båten, och Anders Ersson smed spik och kedjor och köljärn och åt rodfret. Dom hade en timmerhög på Belgsnäsvalven och den handsagade dom bräder av. Det

var på 1857. Jag minns det, för jag var med där. Här i Hälby hade dom fyra kyrkbåtar, och i Gamle hade dom två. Norrbor och Kjessmansbobor red ner dit och hade stall åt hästarna där. Och vid begravingarna bars kistorna ner till båtarna och roddes till sockenkyrkan. Och om vintrarna kördes dom över isen. Innan det bar, brukade dom klövja liken på stänger, som gick mellan hästarna, och för "överstigen".

Snuset vägdes upp i näsduken.

FANNS DET NÅGRA handelsbodar här i tretten i er ungdom?

— Näi, en fick handla i Söderfors och Gefle och framsocken, när Hedenström i Brunn, och "Sockenstomster" på Kyrkön. När prästen gick ner från predikstolen, fick en gå och handla. Moster hade sin bod i sockenstugan, där dom gick och läste. En fick knacka på luckan och breda ut näsduken så vägde hon i snus åt en. Hon hade sina viktskålar, men någon "makulatur" fanns inte då.

— Var det inte meningen att Hedesunda hembyggsförening skulle köpa stugan av er?

— Det är källarstun dom vill ha. Men den får väl stå, så länge jag lever. Jag säljer den inte. Dom får väl ta reda på den sen jag har slutat, jag lär väl inte ha så lång tid kvar, slutar den minnesgode Skommar-Anders.

Dessa glimtar ur sin växlingsrika levnad berättade den gamle Dalälvsfiskaren, medan jag satt och lyssnade i hans stuga en eftermiddagsstund. Allt var så väl ordnat därinne, korkmatta på golvet och snygga gardiner för fönstren. Och väggarna pryddes av flera tavlor och klockor av alla de slag. Här och var hängde fina och hembundna nät och ryssjor. Ett litet bibliotek fyllde bokhyllan. Och hans liv- och husorgan har alltid varit Aftonbladets halvveckouppläga. Den har han troget läst i flera årtionden.

400 år sedan silver bröts i Hade gruva

Nära gränsen mellan Gästrikland och Uppland och inte långt från vägen Hadeholm—Östervåla ligger Hade silvergruva. Den gamla gruvöppningen, 35 m lång, 12 m bred och 14 m djup, är numera vattenfylld. Sydöst om gruvhålet tycks man ha haft en slangång och en vandring för malmuppföring. Runt omkring ligger ganska stora varphögar, mestadels bestående av leptit, i vilken förekommer ränder av mörkgrönt kisigt hornbländeskarn, men även något kalksten och blyglans.

G.D. 2-61

Gustav Vasa, som alltid var mån om att tillförsäkra sig och kronan äganderätten icke blott till gårdar, skogar och fiskevatten utan även till platser med rika malmförekomster, fick i början av år 1549 höra talas om att silvermalm påträffats i södra delen av Hedesunda socken. Kungen skyndade sig att i brev av den 18 april samma år utfärda fullmakt för "Lasse Bobblare" att upp- taga "oss och till kronan tillgodo en bergsbrukning benämnd Hadeberg". Från Sala beordrades nu dit en gruvlina jämte annan materiel samt ett par timmermän, som kunde göra hästvindspek. Hade by lär då ha bestått av fyra hemman.

Kungen väntade sig mycket av gruvan. En sägen berättade också att en gång när "rådan" i Sala silvergruva blev tillfrågad, hur rik hon var, så svarade, hon att hon nog var rik, men att hon hade en syster i Hedesunda som hade ännu större skatter.

Det är ovisst om Gustav Vasa känt till sängen ifråga. Men han lät nu, för att få vara ensam om de rika skatterna i gruvan, inköpa eller genom byte förvärva hela Hade by. En av bönderna i byn, Per Andersson, erhöi kungsgården i Ovensjö. En annan av dem, Jöns

Fersson, fick i utbyte ett kronohemman i Bärby i Östervåla. Den tredje, Staffan Nilsson, som syns ha ägt två hemman, fick ej lika snabbt som sina grannar utbyte för vad han hade förlorat. Han nödgades till slut klaga hos kungen över att hans hemman blivit tagna utan vederlag liksom att han ej fått betalning för en häst och något hö, som han släppt till för bergsbruket. Kungen uttryckte också i brev till fogdarna sitt missnöje över detta och utfärdade den 14 januari 1552 ett bytesbrev, varigenom Staffan Nilsson tillerkändes två hemman i Österfärnebo — ett i Koversta och ett i Finnäs.

Kungen hade dock varit alltför optimistisk beträffande möjligheterna att få rik utdelning av gruvdriften. Den 3 februari 1552 fick gruvfogden Olof Jonsson, som vid detta tillfälle lämnade sin befattning, del av kungens missnöje med föregående års brytning, då grubarbetet resulterat i en förlust på 5.000 mark. Kungen skrev också att han ej ville ha ett bergsbruk, "som vållar så dräpelig skada". Den nye fogden på Hadeberg fick en noggrann instruktion om hur han skulle sköta sitt uppdrag. Men trots alla anvisningar och förmaningar ökades icke inkomsterna från gruvan. Snart insåg kungen att det

var fåfängt att fortsätta driften. När den upphörde har ej kunnat utrönas. Men i brev från 1555 omtalas att Hadebönderna nu kunde återfå sina hemman om de så önskade. År 1551 upplogs ur gruvan 2.487 bårar (414 ton) malm, som lämnade 23 skeppund (4 ton) sölvbly. Fogdarna vid gruvan växlade ofta. Ej mindre än åtta gruvfogdar är omnämnda i handlingar från åren 1549—1555.

På senare tid har gruvan flera gånger varit inmutad. Den läns- pumpades 1899. Malmtillgången bedömdes då vara mycket ringa, prov av malmen gav 22 procent bly med 188 gram silver per ton. Gruvan bearbetades ett år och lades så ånyo öde.

De bönder, som på 1540-talet ägt marken vid gruvan, synes ej ha återvänt till sina gamla gårdar, utan blivit kvar på de platser dit de flyttat. Under hela Gustav Vasas regeringstid fortfor sålunda de sammanslagna hemmanen att vara en enhet, som i senare tid fått namnet Hadeholm och därefter införlivades med Gysinge bruksegen- dom. Nu ägs gården med tillhörande stora skogsvidder av Korsnäs- bolaget.

S. Sjöberg

JULMARKNAD

Söndagen den 7 dec. kl. 13 i Kommunhuset.

Kaffeservering. Brödförsäljning.

"Mat i massor" och andra lotterier.

Dragning i stora lotteriet.

Försäljning av LP-skivan och kassetten med "Toner från Hedesunda."

Toner från HEDESUNDA

Sida A

1. HEDESUNDASÅNGEN
Hedesunda Kyrkokör & Kammarkör
(E Hallinger/G Nylander)
2. AKVARELL
Flickkören & Kammarkören
(J Hemmer/Bo Lindo)
3. LIVETS BRÖD
Diskanterna
(Joh. 6:35/A Sköld)
4. DAVIDS STAD I JUDALANDET
Flickkören & Kammarkören
(Britt G Hallqvist/H J Gauntlett)
5. DAGEN ÄR NÄRA
Kammarkören
(J A Hellström/G F Händel)
6. LED MIG GUD (LEAD ME LORD)
Missionskyrkans Kör
(J E Löfqvist/S S Wesley)
7. HELIGE FADER
Missionskyrkans Kör
(J T Jacobsson/J Crüger)
8. SIGNATUR
Hedesunda Sångare
(Bengt Lindkvist)
9. LARS I KULJA
Hedesunda Sångare
(G Fröding/O Warmbring)
10. RÄNGSTA JAKTVISAN
Hedesunda Sångares Manskör
(K Brundin/P M Hamberg)
11. SERENAD
Hedesunda Sångares Manskör
(J A Josephson)
12. NU GÅR SISTA VISAN
Hedesunda Sångare
(Carl-Anton Axelsson)

Sida B

1. DALÄLVEN
Torsten Forslöv
(E Hallinger/G Nylander)
2. AFTONPSALM
Torsten Forslöv
(E Hallinger/G Nylander)
3. LARGO ur SONATA Nr 5
Åke Pettersson
(Antoni Vivaldi)
4. THE HOLY CITY (DEN HELIGA STADEN)
Perciel Heltström
(S Adams)
5. SJUNG OCH LE
Blåslaget
(O Bergman)
6. MED FART OCH KLÄM
Blåslaget
(P Grundström)
7. FÖRLÅT MIG JAG MEHADE INGET ILLA
Kerstin Raek
(Anna Gravé)
8. HOME
Kerstin Raek
(Ingemar Olsson)
9. POLSKA FRÅN GRANBO
Granbesörjtelan
(Bengt Lindkvist)
10. VALS VID ÅSUDDEN
Granbesörjtelan
(Bengt Lindkvist)

Skiva 70:-

Kassett 50:-

Skivor och kassetter kan beställas

per tel. 0291-10421 kl. 17-18.

RUSCH KRING BUSTJEN

Trettondag Jul

tisdagen den 6 jan. kl. 14

i NTO-lokalen

HEDESUNDA.

Kyrkounderrättelser:

Kyrkan: Söndag kl. 11 fm. högmässa kyrkoherden. Prov av organist Erik Herbert Johansson från Vidbo.

Midsommardagen kl. 11 fm. komministern.

Döda:

Maj 11: jordbruksarbetareäkan Stina Hedblom, f. Persdotter, från alderdomshemmet, 93 år 10 m. 25 d.; 31: jordbruksarbetare Per Emil Lundgrens från Bäck dotter Aina Margareta, 2 år 10 m. 10 d.

Minneslista.

Söndagsskolfest hålles i prästgården torsdag kl. 4 em.

Kyrkogårdsnämnden håller syn på kyrkogården lördag och emotes tacksamt att orustade gravar iordningställas före syn.

Kyrko-, skolråd och fortsättnings-skolestyrelsen sammanträder i prästgården lördagen den 22 d:s kl. 3 em.

Missionskretsen samlas hos Englund på Ön torsdag den 27 d:s.

Vinnersjö godtemplarokal: Lördag kl. 8 em. evang. Elsa Karlsson och Astrid Karlsson.

Midsommardagen kl. 3 em. friluftsmöte i Osterbyggebo, evang. Th. Johansson och Ellen Karlsson samt sångare. I händelse av regn hålles mötet i godtemplarokalen kl. 8 em.

Hedesunda fornminnesförening

höll i söndags årsmöte under riksdagsman Hildings ledning. Till styrelse valdes hrr A. Hilding, ordförande, A. Lööf, kassör, L. Albin Larsson, sekreterare, fru Anna Rystedt föreståndare för stugan samt G. R. Wäster, vice ordförande. Till ersättare valdes hrr A. Larsson, Klas Eriksson, Olov Moberg samt fruarna Anna Hilding och Gärda Wäster. Till revisorer valdes hrr V. Bäckström och Edvin Larsson med hr J. Åkerman som ersättare.

Till kretsombud valdes: för Ålbo A. Lööf, för Ön Erik Pettersson, för Sundby Edvin Larsson, för S:a Brunn Arvid Kvist, för N:a Brunn Olov Moberg, för Vinnersjö John Hedkvist, för Östanhed och Gräsbäcken Aug. Eklund, för Stav och Berg Olov Markusson, för Landa och Östveda Klas Eriksson, för Vägskalet Gustav Eriksson, för Lövåsen Alex Ekblom och för Selvalbo A. Hilding.

Fasta årsavgifter skola utdebiteras fr. o. m. år 1929 med 50 öre, vilka av kretsombuden skola upp bäras och redovisas till kassören senast 15 december.

Beträffande det bordlagda förslaget om utökning av tomten genom köp eller arrende från prästboställets jord mittemot fornminnestugan uppdrogs åt ordföranden att utreda saken.

Vidare beslutades att under innevarande år icke anordna någon hembygdsfest.

Frikyrkligt bröllop firades i lördags i Hällby, Hedesunda, då hemmansägare Lars Hällström och hans maka bortgifte sin äldsta dotter Lydia med flottningsarbetaren Einar Olsson från Lövåsen.

Vigselakten i enlighet med Sv. missionsförbundets ritual förrättades av pastor Klas Wennberg, som också höll högtidstalet för de unga. Den borgerliga akten hade förut på dagen försiggått inför vederbörande myndighet. Ett stort antal gäster, mest ungdom, hade inbjudits och undfågnades rikligen i det gästfria hemmet.

Frånvarande vänner och anhöriga hade genom ett stor antal telegram gjort sig påmint.

Sedan sommarkvällens skymning inträtt, samlades hela bygdens övriga ungdom för att på gammalt hävdvunnet sätt "se bruden".

Taktfasta ljödo hurra- och leveropen brudparet till mötes från den stora skaran, och gång efter annan måste brudparet, ledsagade av tärnor och marskalkar, låta sig beskådas.

VIKTOR LUNDS DIKTER

beräknas utkomma i mitten av december.

Uppgifter om försäljningen och priset kommer att anslås i ICA och Konsum.

1987 ÅRS RESA,

tre dagar i början av juli, blir bl.a. en färd på Göta Kanal.

Ytterligare upplysningar i nästa Roublåd.